

Зорица Влајковац¹
Професор разредне наставе
ОШ „Мара Јанковић“ Кусић

Оригинални научни рад
Српска академија
образовања
Годишњак за 2012. годину
УДК: 371.3
стр.

УЛОГА НАСТАВНИКА У КОМПЈУТЕРСКО- ИНФОРМАТИВНОЈ НАСТАВИ

Резиме - У компјутерској настави мења се функција наставника. Он је ту да распореди, планира и организује рад, оствари континуирану сарадњу и управља процесом наставе. Обогаћивање наставне технологије неминовно тражи да се обогаћује стручни и дадктички профил наставника. Код већине наставника постоји страх од прихватања иновација. У досадашњој пракси се показало да савремена компјутерска технологија помаже да се наставни циљеви ефикасније остварују. Услов за успех је да се технологија користи у складу са циљевима. Рачунар је средство за брзу и прецизну обраду, за савладавање и пренос огромног броја информација. Настава помоћу рачунара је програмирана настава. Она омогућује да се наставни процес индивидуализује, односно да свеки ученик добија информације индивидуално и напредује својим ритмом у складу са способностима и трудом.

Кључне речи: рачунар, информација, компјутерско-информативна настава

КАРАКТЕРИСТИКЕ КОМПЈУТЕРСКЕ НАСТАВЕ

Најновија истраживања у свету показују да су компјутери ефикасна наставна средства која омогућују контролу, регулисање и управљање наставом и учењем путем сталне повратне везе која има снажну мотивациону моћ и која представља основу система вредновања и праведног оцењивања рада ученика. Компјутерски уређаји омогућавају сасвим нову организацију образовно-васпитног рада, примерену индивидуалним способностима и интересовањима

¹ vlajkovacsiz@neobee.net

ученика, затим осигуравају бржу и ефикаснију емисију, трансмисију и апсорпцију знања.

Многа истраживања у САД као што су: Истраживање у оквиру система CMS (Computer Managed System, тј. систем управљања помоћу компјутера), Suppresov пројекат на Станфордском универзитету, и истраживање при Центру за педагошка истраживања у Pittsburgу у оквиру IPI (Indivisuually Prescribed Instruction, тј. индивидуално планирана настава и др.) показују да се, у случају већег броја ученика, компјутери боље прилагођавају индивидуалним могућностима ученика него наставници, да ученици уз помоћ компјутера брже напредују и да им је стечено знање трајније. Исто тако, експерименти показују да су настава и учење уз помоћ компјутера ефикаснији од традиционалне у погледу квалитета и квантитета стечених знања, трајности и апликативности тих знања, а посебно у погледу мисаоне мобилности ученика, његове мотивисаности за учење, као и бржег, хуманијег и праведнијег вредновања и оцењивања рада ученика. Наравно, истраживачи се не слажу у оцени степена ефикасности компјутера. „Веома је значајно што се компјутер једнако односи према свим ученицима, развија код њих самоиницијативу у раду, даје им исте шансе за рад и ствара могућности да у раду напредују колико и како могу. Слабији ученик добија помоћ тако да може несметано напредовати, максимално се развијати независно од осталих и корачати стазама живота без подозрења, презира, фрустрација и понижавања, јер компјутер даје једнако образовање свима, третира све ученике на исти начин. Овај наставник је стрпљив, правичан и не зна да се љути. Он нема заблуда и није преоптерећен предрасудама.“ Он не врши ни једну врсту дискриминације према ученицима и нема миљеника у разреду.

Компјутерска настава и учење погодују развоју апстрактног мишљења, омогућавају планско усмеравање и индивидуално напредовање у стицању знања. При употреби компјутера у настави и учењу ниједно својство ученика не бива негирано, нити постоје било какви знаци и елементи гушења његове индивидуалности, већ, напротив, долази до њиховог фаворизовања. Сви ученици су пред компјутером потпуно једнаки. Овде не може доћи до грешака приликом оцењивања њиховог рада као што су: хало-ефекат, грешке контраста, грешке централне тенденције, великодушности итд. На оцену компјутера ученик се не љути, не покушава да је поправи неприхватљивим облицима понашања и да свој неуспех припише другоме. Начин комуницирања између компјутера и ученика је једноставан и непосредан. Компјутер ученицима даје не само поуке и питања него и упуте за решавање постављених задатака, као и

опомене у случају погрешних одговора и решења. Ученик без устручавања и бојазни тражи од компјутера додатне информације, објашњава и упуте за одговор на постављена питања и за решавање постављених задатака. Он се не боји да ће га други исмејавати што не зна и да ће наићи на друге видове неразумевања од стране ученика и наставника.

Амерички часопис за научна питања „New Scientist“ је 1982. године објавио да је, захваљујући компјутерима, посебно микро-компјутерима који се у последње време много употребљавају у америчком школству, остварен приметан скок у настави математике, да они ослобађају наставника многих рутинских послова, а ученика страха од наставника и подсмеха других ученика због евентуалног неуспеха у учењу. Компјутерска настава оставља наставнику више времена за креативније послове, односно за васпитно деловање, за педагошко и стручно усавршавање, за иновирање програма, за системско праћење рада сваког ученика и др. Запажено је нарочито да компјутерска настава омогућује развијање меморије, фантазије, самосталности у учењу, да подиже образовни ниво, изграђује осетљивост за проблеме, отвореност, флексибилност, толерантност, независност у раду. Дајући ученику брзо, тачно и ефикасно бројне информације, компјутер му ствара више времена за обављање радњи који ће утицати на развијање и способности увиђања, решавања проблема и стваралачког потенцијала. Овим се успешније ставља знање у функцију развоја људских способности. (Мандић)

ФУНКЦИЈЕ НАСТАВНИКА У САВРЕМЕНОМ ОБРАЗОВАЊУ И НАСТАВИ

Један од значајних фактора васпитно-образовног рада био је, јесте и биће наставник. Његова позиција и функције увек су биле детерминисане педагошком концепцијом васпитања и друштвено-историјским условима у којима се одвијао васпитно-образовни процес. У том дугом историјском периоду функције предавача и оцењивача ученичких знања су функције које је наставник задржао од првих почетака наставног рада до данас.

Брз развој науке, технике и технологије као и прогресивна друштвена кретања условиле су и битније промене васпитно-образовног процеса. Поред тога, на промене позиције и функција наставника одлучујући утицај имала су савремена схватања личности, теорије учења и теорије когнитивних стилова и стилова учења. Под утицајем свих тих промена и реформи васпитања и

образовања наставник није могао своје функције задржати само као функције предавача и оцењивача знања. Зато је у савременој школи и образовању наставник под утицајем бројних промена добио неколико нових функција: планера и програмера, организатора и реализатора образовно-васпитног процеса, водитеља, саветодавца и васпитача, дијагностичара и истраживача и верификатора образовно-васпитног процеса. Конкретније у оквиру наведених функција наставник у савременој настави остварује следеће послове и задатке:

1. врши избор, анализирање и распоређивање наставних садржаја, односно израђује годишње и тематске планове те планове за поједине наставне јединице (функција планера),
2. одређује опсежност и дубину наставних садржаја (дидактичка трансформација научних, уметничких, техничко-технолошких садржаја у предметно – наставне садржаје) те их примеравамо могућностима ученика (функција програмера),
3. бира, припрема и примењује облике и методе наставног рада, као и наставна средства и техничка помагала за извођење образовног процеса (функција организатора и реализатора),
4. организује, изводи, води и усмерава наставни процес (функција водитеља, саветодавца и васпитача),
5. вреднује токове и резултате наставног рада, односно праћење, испитивање и оцењивање рада и успеха ученика (функција дијагностичара и верификатора).

Поред наведених, наставник обавља још неколико значајних активности као што су: саветодавно-васпитно деловање и рад са ученицима, послови одељенског старешине, планирање и реализација програма васпитног рада одељењске заједнице, рад у стручним органима школе, сарадња са ученичким родитељима, рад у ваннаставним активностима ученика, властито стручно усавршавање као и обављање једног броја организационо административних и других задатака. У савременим условима „наставник није више особа која држи часове већ више личност која организује, подстиче, вреднује, примењује различите процесе и стилове учења и која уме да примени, ако је и када је потребно, одређене стратегије компезације.“ (Вилотијевић, 1999) (Мандић, 2003)

Да би остварио такве функције наставник мора имати изграђене неке посебне особине личности. Поред „општих интелектуалних и организационо-педагошких способности, успешан наставник одликује се и емоционалном зрелошћу, комуникативном отвореношћу и мотивационим оптимизмом. Отворен је према споз-

најама и искуствима осталих наставника и стручњака. Истиче се правичношћу, тактичношћу, етичко-хуманистичко ангажованосту и културно-естетским сензибилитетом. Дакле, пред личност савременог наставника постављају се следећи захтеви:

1. развијање властите свестране личности са високим нивоом општих знања и солидном стручном образованости,
2. стицање основних педагошко-психолошких и дидактичко методичких знања и оспособљености,
3. неговање и развијање љубави према деци и поштовање дечје личности,
4. развијање способности за демократичност у педагошком раду са ученицима, ученичким родитељима и другим наставницима,
5. израђивање правилног односа према свом звању и континуираном стручном самообразовању.

У виду синтезе „добар наставник мора да буде, пре свега, добар професионалац, што значи добар стручњак у наставној области коју предаје, а уз то да има добру педагошку и дидактичко-методичку културу.“ (Вилотијевић, 1999.)

Наставник са таквим особинама познат је под називом општи тип. Поред тога постоји у педагошко-дидактичкој литератури доста текстова који су посвећени типологији наставника. Према схватањима В. Недовића могуће је разликовати следећа три типа наставника: а) прагматичан наставник, б) популистички тип и в) наставник академског типа. Према „стилу понашања“ К. Левин све наставнике групише у три основна типа: а) ауторитативни тип, б) демократски тип и в) равнодушни тип наставника.

Реформе школских система и неминовне промене у непосредном образовном процесу (унутрашње реформе) све више ће захтевати остваривање нових функција наставника који ће као професионалац све више своју компетенцију усмеравати на подстицање и развијати демократске педагошке атмосфере, критичности и стваралаштво у свим сегментима образовно-васпитне делатности.

ПРОМЕНЕ ПОЛОЖАЈА УЧЕНИКА И НАСТАВНИКА У ИНФОРМАТИЧКОМ ОБРАЗОВАЊУ

Реформе школских система а посебно крупне промене у организацији и извођењу васпитно-образовног процеса које су започеле крајем 20. века захтевају и промене положаја ученика и

наставника у том процесу. Настава информатике уведена је у основну и средњу школу а постала је и саставни део наставно-научног процеса на Универзитету. Увођењем наставе информатике у школе постављало се и питање какав положај и функције у тој настави треба да имају ученик (студент) и наставник. Из сасвим практичних разлога дошло је до „копирања“ тог положаја из наставе других предмета. Разлози таквим неприхватљивим решењима налазе се и у неразвијености методике информатичког образовања. Са гносеолошког аспекта у односима теорије и праксе појавио се битан „раскорак“ између методичке теорије и праксе информатичког образовања. Тај „раскорак“ показује да се образовна пракса учења и рада са компјутерима брже развија од методичке теорије. Такав случај (који се у историји васпитања ретко јављао) имао је позитивне трендове у области емпиријског конституисања теорија али је довео до низа слабости и ограничења у информатичком образовању. Стога „није данас централно питање да ли смо за компјутере или против њих, већ како у процесу васпитања и образовања обезбедити услове да ученици овладају компјутерском техником, да схвате њихове могућности и ограничености и да се њиме могу користити у свакодневном раду тако и толико колико ће то захтевати радно место или шира друштвена делатност појединца.“ (Мандић и др., 1998) Стога се основне поставке традиционалне наставе које се односе на ученика и наставника у информатичком образовању не могу примењивати. То је разлог зашто су промене положаја ученика и наставника започеле баш у најмлађој наставној дисциплини – информатици.

На релацији субјекат – објекат позиција ученика се у информатичком образовању помера ка антиподу означеном као субјект. То практично значи да од позиције ученика који претежно слуша предавања имамо нову позицију која му обезбеђује позицију доминантног субјекта, односно педагошку стратегију према којој се информатичко образовање претежно одвија помоћу учења и само учења. Речено методичким речником ученик у информатичком образовању највећи део времена треба проводити у самосталном или групном раду. Поред образовних ефеката веома су наглашене и васпитне димензије самосталног рада ученика у информатичком образовању. Основна функција самосталног рада ученика у образовању „не заснива се само на условљавању одређеног понашања ученика у стицању знања под контролом наставника...“ већ „ до самосталног рада ученика треба водити и систематски га оспособљавати и то континуирано па не престати ни онда када из таквог

рада евидентно резултира способности за економично учење, самообразовање.“ (Кркљуш, 1998.)

Упоредо са развијањем и афирмацијом самосталног рада ученика мења се и однос ученика према настави. Односе ученика према настави Н.Сузић разврстава у три групе: а) кретање према настави (ученик прихвата наставу као властиту активност која му није наметнута), б) кретање против наставе (опонирање наставних активности, разни видови омаловажавања и деструкције наставе и школе) и в) избегавање наставе (бежање са часова или напуштање школе). Увођењем самосталног и интерактивног рада у групи у информатичком образовању створиће се педагошка клима у којој ће већина ученика преферирати први однос – однос „кретања ка настави“ са високим нивоом интересовања, мотивације, радозналости и задовољства у стицању знања и вештина у раду са компјутерима. Отуда су промене положаја ученика и наставника у процесу информатичког образовања постале нужност.

ЗАКЉУЧАК

Улога наставника у процесу наставе данас је можда другачија, али је врло значајна. Дobar наставник ће врло лако свако градиво прилагодити свим ученицима. Ученици радо прихватају компјутерску наставу, јер је то окружење које је њима познато и врло привлачно. Градиво савладано на овај начин ученицима остаје у трајнијем сећању и врло радо га без страха репродукују и примењују.

Информатика као појединачни предмет је и данас присутна у школама и на факултетима, али је дубоко продрла и у друге предмете што је велики успех јер ће тако ученици подједнако учити и образовати се у свим областима. Сваки наставник треба да се сам увери колико је компјутерско-информативна настава ученицима занимљивија и интересантнија, а самим тим и лакша.

Литература

1. Банђур, В., (2001). Педагошко-методолошко утемељење методике разредне наставе, Учитељски факултет. Београд
2. Вилотијевић, М., (2002). Дидактика 3, Учитељски факултет. Београд
3. Вилотијевић, М., (2007). Иновације у настави, Школска књига. Београд

4. Вилотијевић, М., Вилотијевић, Н. (2008): Иновације у настави, Школска књига, Београд
5. Ђукић, М. (1995): Дидактички чиниоци индивидуализоване наставе, Одсек за педагогију, Филозовски факултет Нови Сад
6. Јукић, С. (2001): Настава у којој ученик мисли, Виша школа за образовање васпитача Вршац
7. Мандић, Д. (2001): Информациона технологија у образовању, Филозофски факултет Српско Сарајево

[1vlajkovacsiz@neobee.net](mailto:vlajkovacsiz@neobee.net)